

השפעת משבר הקורונה על הילדים בבית הספר

היסודי בהיבט הלימודי ובהיבט החברתי:

נקודת מבט של הורים

יצחק גילת רחל שגיא ענת כורם

חשון תשפ"א אוקטובר 2020

תוכן העניינים

3.....	תקציר מנהלים
8.....	דו"ח המחקר
8.....	רקע
9.....	שיטה
10.....	ממצאים
21.....	סיכום
23.....	רשימת המקורות

תקציר מנהלים

רקע

השינוי שנכפה על מערכת החינוך בעקבות מגפת הקורונה, הוא חסר תקדים בהיקפו ובהשפעתו. המעבר למתכונת מלאה של הוראה מרחוק יצר מציאות חדשה, שבאה לידי ביטוי במספר היבטים: תהליך הלמידה-הוראה מתרחש בסביבה מתווכת-טכנולוגית ומשולבות בו אסטרטגיות שלא היו מוכרות קודם לכן, או מוכרות במידה מועטה; הקשר בין המורה לתלמידים, המהווה את אחד הנדבכים המרכזיים בחוויה הבית-ספרית, נהיה מוגבל, בהילקח ממנו המפגש הישיר, הבלתי אמצעי, בין השותפים לו; ההווה החברתית של הילדים השתנתה אף היא, כאשר האינטראקציות החברתיות הצטמצמו מאד במספרן ובאופיין.

אחת ההשלכות המעניינות של המעבר להוראה מרחוק על מערכת החינוך התבטאה בתופעה של מעורבות הורים בפעילות החינוכית. זיקת הגומלין בין הורים לבין צוותי החינוך גברה בשנים האחרונות והיא מילאה תפקיד מרכזי, עוד לפני הקורונה, בעיצוב דמותה של העשייה החינוכית. מעורבות ההורים באה לידי ביטוי לא רק בתחומים המשיקים ללמידה-הוראה אלא גם בתהליך עצמו.

לאור הנאמר לעיל, יש עניין לשמוע את קולותיהם של ההורים על ההשלכות של המעבר הדרמטי להוראה מרחוק. המחקר הנוכחי ביקש ללמוד על תפיסות של הורים לילדים בבית ספר יסודי, על השלכות של המעבר להוראה מרחוק, בהיבט הלימודי ובהיבט החברתי ועל המעורבות שלהם בנוגע ללמידה. התמקדנו בתלמידים הלומדים בכיתות ג' עד ו' בשל המאפיינים הקוגניטיביים והחברתיים המבדילים אותם מילדים בכיתות א' ו ב', אצלם הלמידה והקשרים הרגשיים-חברתיים דומים יותר לגיל הרך.

מתודולוגיה

משתתפים

חלק א': פרטים המתייחסים להורה

פרטים כלליים

הנתונים נאספו מ 502 משתתפים, המהווים מדגם מייצג של האוכלוסייה היהודית. המדגם כולל 49.9% גברים ו- 51.1% נשים בטווח גילאים של 29-62 עם ממוצע 41.75 וסטיית תקן 5.76. **אזור מגורים:** 22.2% מצפון הארץ, 35.1% מגוש דן, 26.5% מירושלים וממרכז הארץ, 16.2% מדרום הארץ. **רמת דתיות:** 48.1% חילונים, 26.1% מסורתיים, 14.8% דתיים,

11.0% חרדים. **השכלה:** 1.2% יסודית, 18.2% תיכונית, 23.8% על יסודית, 38.7% תואר ראשון, 16.6% תואר שני, 1.6% תואר שלישי; **ארץ לידה:** 90.6% נולדו בישראל; **תחום עיסוק:** 13.6% עוסקים בהוראה וחינוך; **תעסוקה בזמן הקורונה:** 38.3% עבדו כרגיל במקום העבודה, 32.9% עבדו מהבית, 25.3% לא עבדו, 3.4% אחר; **הכנסה חודשית:** 23.0% מעריכים את הכנסתם כנמוכה מהממוצע, 49.5% סביב הממוצע, 27.5% מעל הממוצע; **שליטת ההורה במחשב:** 2.8% מעריכים את השליטה שלהם כנמוכה, 12.4% כבינונית ו-84.8% כגבוהה ממוצע 4.27 סטיית תקן 0.80; (בסולם של 5 דרגות)

פרטים על המשפחה

מצב משפחתי: 88.8% נשואים/בזוגיות, 9.0% גרושים, 1.6% אלמנים, 0.6% הורים יחידניים. **מספר ילדים במשפחה:** ל-40.5% שלושה ילדים, ל-20.2% שני ילדים, ולשאר ילד אחד או בין ארבעה ל-13 ילדים. **ילדים במערכת החינוך:** 38.7% בגן, 34.9% בכיתות א'-ב', 100% בכיתות ג'-ו', 35.9% בכיתות ז'-ט', 24.6% בכיתות י'-יב'. **מחשבים בבית:** 2.6% אין מחשב, 26.1% מחשב אחד, 37.5% שני מחשבים, 33.8% שלושה מחשבים, או יותר.

חלק ב': פרטים על הילד הלומד בכיתות ג'-ו'

מין: 54.3% בנים, 45.7% בנות. **גיל:** בין 8-12.5 ממוצע 9.85 סטיית תקן 1.12; **סוג החינוך:** 90.8% בחינוך הרגיל, 5.6% שילוב בכיתה רגילה, 3.6% בחינוך המיוחד; **הזרם של מסגרת הלימודים:** 66.1% בממלכתי, 19.8% בממלכתי-דתי, 12.0% בחרדי, 2.2% בחינוך אחר; **מצבו החברתי של הילד:** 18.8% מאד מקובל, 67.9% מקובל, 10.4% שקט ופסיבי, אבל לא מציקים לו, 3.0% קורבן להצקות; הערכת ההישגים הלימודיים של הילד: 25.5% מצוינים, 37.3% טובים מאד, 24.4% טובים, 10.4% בינוניים, 2.4% חלשים; **מחשב אישי:** ל-44.1% יש מחשב אישי; **פינת עבודה אישית בבית:** ל-71.3% יש פינת עבודה אישית; מידת השליטה של הילד במחשבים: 12.0% דרגו את השליטה כנמוכה, 30% כבינונית ו-58.1% כגבוהה, ממוצע 3.6 סטיית תקן 1.01;

כלי המחקר

שאלון מקוון להורים הבוחן את ההיבטים הבאים: שביעות רצון מהלמידה, הלמידה בהיבט הבית ספרי והאישי, תאום בין המערכת להורים, מעורבות הורים, השפעת המעבר להוראה מרחוק על הילד ועל ההורה. רוב ההיגדים היו סגורים, עם סולם תשובות של חמש דרגות. בשאלון נכללו שתי שאלות פתוחות, בראשונה התבקשו המשיבים להסביר את השינוי במעמד המחקר והמנהל, אם התרחש, ובשנייה הם התבקשו להעלות הצעות לשיפור המצב בשנה הקרובה.

ממצאים

הקשר בין ההורים לבין בית הספר

הדמות המשמעותית ביותר בנוגע לקשר עם ההורים בתקופת הקורונה הייתה מחנכת הכיתה. רוב ההורים (כ- 75%) הביעו שביעות רצון בינונית או גבוהה מהקשר עם מחנכת הכיתה, דווחו על קשר שוטף עם המחנכת, על קבלת עדכון ממנה באשר למצבו של הילד ועל התעניינות בשלומם ועל היותה קשובה לפנייתיהם (רק מיעוטם – כ- 15% דווחו על התעניינות המחנכת בבני המשפחה). שביעות הרצון מהקשר עם המחנכת הייתה גבוהה יותר בחינוך המיוחד, בקרב הורים שלילדיהם היה מחשב אישי משלו. שביעות הרצון הייתה נמוכה יותר בקרב הורים לתלמידים עם קשיים חברתיים.

שביעות הרצון מהקשר עם בית הספר הייתה ברמה בינונית – כמחצית ההורים הביעו שביעות רצון בינונית או גבוהה, אך כ- 79% מההורים הרגישו רמה בינונית או גבוהה של מעורבות בבית הספר.

שביעות הרצון מההיערכות של משרד החינוך בתקופת הקורונה הייתה ברמה בינונית נמוכה: 56% מההורים דווחו על שביעות רצון מועטה בנושא זה.

הנתונים האיכותניים מלמדים על שני גורמים עיקריים שתרמו לשביעות רצון של ההורים: א. הקפדה על קשר בין בעלי הפקידים (מחנכת, מנהלת) לבין ההורים: "העדכון היום יומי, קשר חם וחזק עם בית ספר. ובנוסף המורה של הילד התקשרה לברך אותו ביום הולדת". ב. המסירות, המחויבות וההשקעה של בעלי התפקידים: "המחנכת עשתה מאמצים גדולים להעביר את חומר הלימוד לילדים, על אף הקשיים הטכנולוגיים והאישיים (אמא ל-4 בעצמה)".

הניתוח האיכותני העלה שלושה מקורות לשביעות רצון נמוכה: א. קשר לא מספיק עם בית הספר: לגבי בית ספר – "בכל התקופה לא קיבלתי טלפון אחד מאף גורם מבית הספר. אף אחד לא דאג לברור האם יש אמצעים ללמידה מרחוק, אף אחד לא טרח לבדוק מה מצב הנפשי של ילדים שנמצאים בריחוק חברתי". ב. יעילות הלמידה: "ברור לי שנכפה על משרד החינוך מצב לא פשוט בהתראה מאוד קצרה, אבל הלמידה בזום הייתה די בדיחה (הילדים מרעישים, מפריעים אחד לשני, לא מצליחים להיכנס לקשב), השהיה בבית לא מייצרת מחויבות ללמידה, אלא יותר תחושה של קייטנה/ חופש". ג. מחסור במשאבים: "הלמידה בזום הייתה נורא קשה בהתחשב בזה שאין לי מחשב לילד והייתי צריכה לתת לו את הטלפון שלי והוא לא יודע להיכנס לבד לזום והייתי צריכה להיות נוכחת".

תפיסות הלמידה מרחוק

העמדות כלפי הלמידה הא-סינכרונית היו חיוביות יותר מאשר העמדות כלפי הלמידה הסינכרונית: אחוז ההורים שהעריכו את יעילות הלמידה כבינונית או גבוהה, הוא 67% בלמידה

הא-סינכרונית, ו- 50% בלמידה הסינכרונית. בנוסף, המעורבות של ההורים הייתה גבוהה יותר בחומרי הלמידה שנשלחו לילד (90% התעניינו) מאשר בפגישות הזום (56% צפו בהן). התפיסות של הלמידה מרחוק הייתה קשורה למספר מאפייני רקע: התפיסות היו חיוביות יותר בחינוך הרגיל מאשר בחינוך המיוחד; בחינוך הממלכתי מאשר בחינוך הדתי והחינוך החרדי, בקרב הורים משכילים יותר ובקרב הורים לילדים עם מחשב אישי משלהם. כמו כן נמצא כי מעורבות ההורים בלמידה הייתה גבוהה יותר בתקופת הקורונה (72%) מאשר בתקופה שלפני המשבר (60%).

השפעת הקורונה על המצב החברתי רגשי

כמעט מחצית ההורים (46%) מדווחים על תגובה של שמחה בשל העובדה שלא הולכים לבית ספר, אך שליש מההורים סבורים כי ילדם עצוב מכך.

לגבי שינויים בתחושות הילדים כ- 53% מהמשיבים חושבים שהמוטיבציה של התלמידים ללימודים פחתה, וכן הקשר הלימודי עם החברים, 50% חושבים ברמה גבוהה שהקשר החברתי פחת. לגבי השלווה הנפשית 29% מההורים מדווחים שהיא פחתה ו- 33% מדווחים שתחושת הבדידות של הילדים התחזקה. באופן כללי רק 21% מההורים לא דווחו על השפעה שלילית על הילדים לעומת 11% שדווחו על השפעה שלילית בכל המדדים שנבדקו. 27% דווחו על אינטראקציות של עזרה הדדית בין הילדים.

השפעת הקורונה על ההורה

55% מההורים דווחו שהקשר עם הילד התחזק ו- 48% דווחו שהשלווה הנפשית שלהם פחתה. רובם מוצאים אוזן קשבת ותמיכה אצל בני משפחה (95%), חברים (90%), הורים עמיתים (78%). אצל 42% הלמידה מרחוק הפריעה להתנהלות המשפחה.

סיכום

הממצאים מצביעים על היבטים חיוביים ושליליים בתפיסות ההורים. ההיבטים החיוביים קשורים בעיקרם למשפחה ולתחושת השייכות לקהילה. ההיבטים השליליים קשורים לכך שכמחצית מההורים סבורים שהמוטיבציה של הילדים ללמידה פחתה ושליש מהם מדווחים שתחושת הבדידות של הילדים התחזקה.

מבחינת תפיסת ההורים את צוות בית הספר, הדמות הנתפסת כמשמעותית בנוגע לקשר עם ההורים בתקופת משבר הקורונה היא מחנכת הכיתה. בנוסף, אחוז המשנים את דעתם לטובה לגבי המחנכת גבוה מאחוז המשנים את דעתם לרעה. ייתכן שהשינוי קשור להיחשפות הישירה להשקעה המרובה של המורים בתהליך החינוכי.

קרוב למחצית מההורים מדווחים שהשלווה הנפשית שלהם פחתה ושהלמידה מרחוק הפריעה להתנהלות המשפחה. באשר לתפיסתם את ההשפעה על הילדים בתחום החברתי, מחצית מההורים סבורים ברמה גבוהה שהקשר החברתי של הילדים פחת. בנוסף, שביעות הרצון מהקשר עם המחנכת הייתה נמוכה יותר בקרב הורים שתיארו את הילד שלהם כקורבן להצקות. לאור כל זאת, במחקרי המשך יש להמשיך למפות את האתגרים החברתיים שבהם פוגשים ילדי בית הספר היסודי בתקופה זו.

העמדות של ההורים כלפי הלמידה הא-סינכרונית היו חיוביות יותר מאשר העמדות כלפי הלמידה הסינכרונית. כמו כן, המעורבות של ההורים הייתה גבוהה יותר בחומרי הלמידה שנשלחו לילד מאשר בפגישות הזום. מכאן, שאת ההמלצות היא שיש לבחון מתן מקום רב יותר לרכיב הא-סינכרוני בתהליכי הלמידה בבית הספר היסודי.

ממחקר זה ניתן להציע כמה המלצות הנוגעות לשני רכיבים הנחשבים למסייעים בעיתות לחץ מתמשכות והם: (1) הגברת תחושת השליטה של הפרט במצב ו- (2) הגברת תחושת השייכות של הפרט לקהילה. יש לתמוך בשני רכיבים אלה הן בקרב התלמידים והן בקרב ההורים- במקביל. כדי לחזק את תחושת השליטה במצב יש לשקול לשלב בלמידה בבית הספר היסודי רכיבים א-סינכרוניים המאפשרים להורים ולילדים שליטה רבה יותר בהתנהלותם. זאת ועוד, יש לחזק את תחושת השייכות של ההורים לקהילת בית הספר ולעודד את המשך מעורבותם בתהליך הלמידה. באשר לילדים, יש לאתר את המבודדים, לסייע לכלל הילדים ליצור ולשמר מסגרות מקוונות לתמיכה חברתית, אך בה בעת להמשיך לבחון את האפשרות להיווצרותם של קשיים חברתיים הנסתרים מעיני המבוגרים.

דו"ח המחקר

רקע

השינוי שנכפה על מערכת החינוך בעקבות מגפת הקורונה, הוא חסר תקדים בהיקפו ובהשפעתו. המעבר למתכונת מלאה של הוראה מרחוק יצר מציאות חדשה, שבאה לידי ביטוי במספר היבטים: תהליך הלמידה-הוראה מתרחש בסביבה מתווכת-טכנולוגית ומשולבות בו אסטרטגיות שלא היו מוכרות קודם לכן, או מוכרות במידה מועטה; הקשר בין המורה לתלמידים, המהווה את אחד הנדבכים המרכזיים בחוויה הבית-ספרית, נהיה מוגבל, בהילקח ממנו המפגש הישיר, הבלתי אמצעי, בין השותפים לו; ההוויה החברתית של הילדים השתנתה אף היא, כאשר האינטראקציות החברתיות הצטמצמו מאד במספרן ובאופיין.

אחת ההשלכות המעניינות של המעבר להוראה מרחוק על מערכת החינוך התבטאה בתופעה של מעורבות הורים בפעילות החינוכית. זיקת הגומלין בין הורים לבין צוותי החינוך גברה בשנים האחרונות והיא מילאה תפקיד מרכזי, עוד לפני הקורונה, בעיצוב דמותה של העשייה החינוכית. מעורבות ההורים באה לידי ביטוי לא רק בתחומים המשיקים ללמידה-הוראה אלא גם בתהליך עצמו. אחת הדוגמאות הבולטות לכך היא מעורבות הורים בשיעורי בית. מחקר חדש שנערך בנושא זה גילה כי מעורבות ההורים בשיעורי בית גבוהה יותר בקרב תלמידים הלומדים בבית ספר יסודי, בהשוואה לעמיתיהם הלומדים בבית ספר על יסודי (גילת וכורם, בדפוס). עוד נמצא באותו מחקר, כי הורים לילדים בבית ספר יסודי, מעריכים את תרומתם של שיעורי בית ללמידה, כמועטה יותר מאשר הורים לילדים בחטיבת ביניים ובבית ספר תיכון.

שיעורי בית, המהווים מרכיב בלמידה מאז ומתמיד, שונים כמובן מלמידה המתבצעת כולה מרחוק, אך שתי הפעילויות חולקות מאפיין משותף בדמות מעורבות הורים. המתכונת המלאה של הוראה מרחוק מאפשרת מעורבות חסרת תקדים של ההורים בלמידה – הם יכולים להיות שותפים מלאים בתהליך, באמצעות צפיה במפגשי הזום ובכל החומרים שנשלחים לילדים כחלק מן הלמידה הא-סינכרונית. בנוסף על כך, ההורים מכירים באופן מתמשך את המציאות החברתית שנכפתה על הילדים בעקבות הקורונה ויכולים להעיד על השנויים שהתחוללו בה.

לאור הנאמר לעיל, יש עניין לשמוע את קולותיהם של ההורים על ההשלכות של המעבר הדרמטי להוראה מרחוק. המחקר הנוכחי ביקש ללמוד על תפיסות של הורים לילדים בבית ספר יסודי, על השלכות ההוראה מרחוק, בהיבט הלימודי ובהיבט החברתי ועל המעורבות שלהם בנוגע ללמידה. התמקדנו בתלמידים הלומדים בכיתות ג' עד ו' בשל המאפיינים הקוגניטיביים והחברתיים המבדילים אותם מילדים בכיתות א' ו ב', אצלם הלמידה והקשרים הרגשיים-חברתיים דומים יותר לגיל הרך.

שיטה

משתתפים

חלק א': פרטים המתייחסים להורה

פרטים כלליים

הנתונים נאספו מ 502 משתתפים, המהווים מדגם מייצג של האוכלוסייה היהודית. המדגם כולל 49.9% גברים ו- 51.1% נשים בטווח גילאים של 29-62 עם ממוצע 41.75 וסטיית תקן 5.76. **אזור מגורים:** 22.2% מצפון הארץ, 35.1% מגוש דן, 26.5% מירושלים וממרכז הארץ, 16.2% מדרום הארץ. **רמת דתיות:** 48.1% חילונים, 26.1% מסורתיים, 14.8% דתיים, 11.0% חרדים. **השכלה:** 1.2% יסודית, 18.2% תיכונית, 23.8% על יסודית, 38.7% תואר ראשון, 16.6% תואר שני, 1.6% תואר שלישי; **ארץ לידה:** 90.6% נולדו בישראל; **תחום עיסוק:** 13.6% עוסקים בהוראה וחינוך; **תעסוקה בזמן הקורונה:** 38.3% עבדו כרגיל במקום העבודה, 32.9% עבדו מהבית, 25.3% לא עבדו, 3.4% אחר; **הכנסה חודשית:** 23.0% מעריכים את הכנסתם כנמוכה מהממוצע, 49.5% סביב הממוצע, 27.5% מעל הממוצע; **שליטת ההורה במחשב:** 2.8% מעריכים את השליטה שלהם כנמוכה, 12.4% כבינונית ו- 84.8% כגבוהה ממוצע 4.27 סטיית תקן 0.80; (בסולם של 5 דרגות)

פרטים על המשפחה

מצב משפחתי: 88.8% נשואים/בזוגיות, 9.0% גרושים, 1.6% אלמנים, 0.6% הורים יחידניים. **מספר ילדים במשפחה:** ל- 40.5% שלושה ילדים, ל- 20.2% שני ילדים, ולשאר ילד אחד או בין ארבעה ל 13 ילדים. **ילדים במערכת החינוך:** 38.7% בגן, 34.9% בכיתות א'-ב', 100% בכיתות ג'-ו', 35.9% בכיתות ז'-ט', 24.6% בכיתות י'-יב'. **מחשבים בבית:** 2.6% אין מחשב, 26.1% מחשב אחד, 37.5% שני מחשבים, 33.8% שלושה מחשבים, או יותר.

חלק ב': פרטים על הילד הלומד בכיתות ג'-ו'

מין: 54.3% בנים, 45.7% בנות. **גיל:** בין 8-12.5 ממוצע 9.85 סטיית תקן 1.12; **סוג החינוך:** 90.8% בחינוך הרגיל, 5.6% שילוב בכיתה רגילה, 3.6% בחינוך המיוחד; **הזרם של מסגרת הלימודים:** 66.1% בממלכתית, 19.8% בממלכתית-דתית, 12.0% בחרדי, 2.2% בחינוך אחר; **מצבו החברתי של הילד:** 18.8% מאד מקובל, 67.9% מקובל, 10.4% שקט ופסיבי, אבל לא מציקים לו, 3.0% קורבן להצקות; הערכת ההישגים הלימודיים של הילד: 25.5% מצוינים, 37.3% טובים מאד, 24.4% טובים, 10.4% בינוניים, 2.4% חלשים; **מחשב אישי:** ל- 44.1% יש מחשב אישי; **פינת עבודה אישית בבית:** ל- 71.3% יש פינת עבודה אישית; מידת השליטה

של הילד במחשבים: 12.0% דרגו את השליטה כנמוכה, 30% כבינונית ו- 58.1% כגבוהה, ממוצע 3.6 סטיית תקן 1.01;

כלי המחקר

שאלון מקוון להורים הבוחן את ההיבטים הבאים: שביעות רצון מהלמידה, הלמידה בהיבט הבית ספרי והאישי, תאום בין המערכת להורים, מעורבות הורים, השפעת המשבר על הילד וההורה. רוב ההיגדים היו סגורים, עם סולם תשובות של חמש דרגות. בשאלון נכללו שתי שאלות פתוחות, בראשונה התבקשו המשיבים להסביר את השינוי במעמד המחקר והמנהל, אם התרחש, ובשנייה הם התבקשו להעלות הצעות לשיפור המצב בשנה הקרובה.

ממצאים

המשתתפים הבלתי תלויים שבזיקה אליהם יבדקו הבדלים הינם: השכלת ההורה (לא אקדמאית / אקדמאית, סוג החינוך (רגיל/מיוחד), זרם החינוך (מ"מ, ממ"ד, חרדי), הכיתה בה לומד מהילד (ג-ו), מצב חברתי של הילד (מאוד מקובל / מקובל / שקט ופסיבי / קורבן להצקות), מחשב אישי לילד.

1. קשר הורים עם בית הספר ומערכת החינוך

א. שביעות רצון כללית מהקשר עם בעלי תפקידים

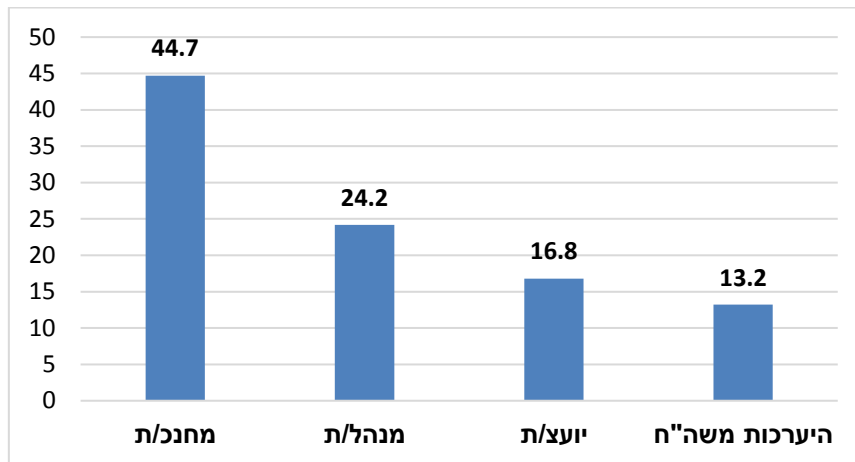
המשתתפים התבקשו להביע את שביעות רצונם ממספר גורמים במערכת החינוך הממצאים בלוח 1 כוללים התפלגות שכיחויות, ממוצעים וסטיות תקן.

לוח 1. שביעות רצון מגורמים שונים במערכת: התפלגות באחוזים, ממוצעים וסטיות תקן (סולם מ 1 עד 5)

אני שבע רצון מ:	במידה מועטה	במידה בינונית	במידה רבה	ממוצע	סטיית תקן
מהקשר שלי עם מחנכת/הכיתה	25.1	30.1	44.7	3.22	1.13
מהקשר שלי עם היועצ/ת החינוכית	58.9	24.4	16.8	2.27	1.18
מהקשר שלי עם מנהל/ת בית הספר	49.1	26.7	24.2	2.54	1.22
מההיערכות של משרד החינוך בתקופת משבר הקורונה	55.9	30.9	13.2	2.31	1.06

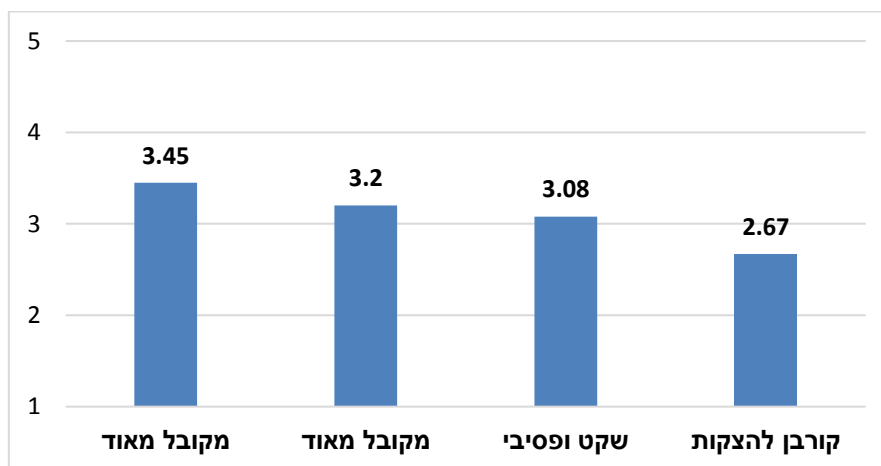
מהלוח עולה כי 45% הביעו שביעות רצון במידה רבה (דרוג 4-5) מהמחנכת, כרבע שבעי רצון במידה רבה מהמנהל/ת וכ- 15% מהיועצ/ת ומההיערכות משרד החינוך.

ההתפלגות בתרשים הבא.

תרשים 1. שביעות הרצון מגורמים שונים במערכת (אחוזי המדרגים 4-5)

נבדקה שביעות רצון מהקשר עם המחנכת והמנהלת בזיקה למשתנים הבלתי תלויים ונמצא קשר רק עם מאפיין אחד: מצב חברתי של הילד – שביעות הרצון מהקשר עם המחנכת הייתה פחות גבוהה אצל הורים שתיארו את הילד שלהם קורבן להצקות יחסית להורים האחרים. הממוצעים בתרשים הבא.

תרשים 2. שביעות רצון מהקשר עם המחנכת בזיקה למצב החברתי של הילד

ב. תקשורת הורים עם בית הספר

המשיבים התבקשו להעריך את התקשורת שלהם עם בית הספר הלוח הבא מציג את התפלגות השכיחויות, הממוצעים וסטיות התקן של כל היגד.

לוח 2. קשר עם המערכת. התפלגות באחוזים, ממוצעים וסטיות תקן (סולם מ 1 עד 5)

בתקופת משבר הקורונה:	במידה מועטה	במידה בינונית	במידה רבה	ממוצע	סטיית תקן
מחנך/ת הכיתה עדכנה אותי באופן שוטף לגבי התפקוד הלימודי של ילדי	31.7	35.5	32.8	2.96	1.12
הייתי בקשר קבוע עם המחנכת כדי להתעדכן במצבו של ילדי	25.7	37.1	37.1	3.13	1.08
בית הספר עדכן אותי באופן שוטף לגבי התפקוד החברתי של ילדי	53.1	27.1	19.8	2.51	1.11
בית הספר עדכן אותי באופן שוטף בכל הנוגע לנעשה בו	31.3	39.7	29.0	2.93	1.04
הרגשתי שיש לי אוזן קשבת בבית הספר	22.2	38.1	39.7	3.22	1.07
חשתי שאני מעורב בבית הספר שבו לומד ילדי	28.7	40.1	31.2	3.01	1.03

מהלוח עולה כי כשליש מהמשיבים דרגו את רמת הקשר עם המחנכת כגבוהה (4-5), 29% דרגו ברמה גבוהה את המידה בה בית הספר עדכן על הנעשה בו ו- 20% לגבי התפקוד החברתי בבית הספר. לגבי המעורבות של ההורה רק 31% חשו מעורבות גבוהה (4-5). נבנו שני מדדים: **קשר עם המחנכת** – מהימנות אלפא של קרונברך 0.795. **קשר עם בית הספר** – מהימנות אלפא של קרונברך 0.783.

קשר עם המחנכת ובית הספר בזיקה למשתנים הבלתי תלויים:

השכלת ההורה - לא נמצאו קשרים סטטיסטיים

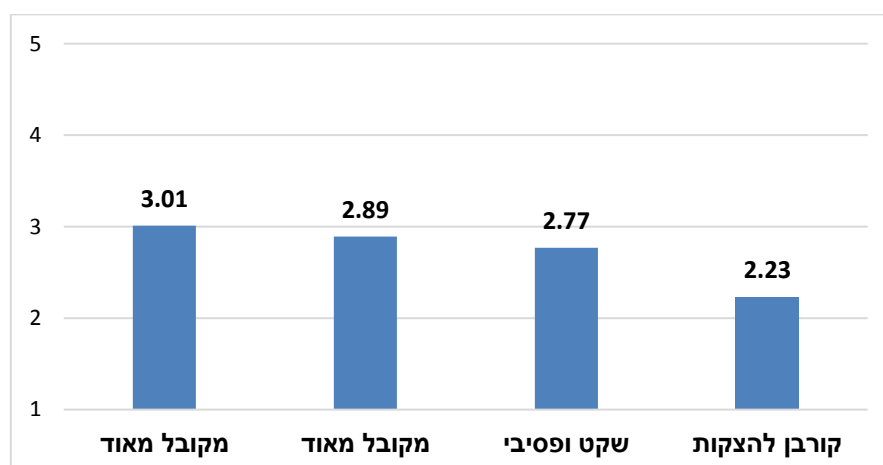
סוג החינוך – נמצאו קשרים סטטיסטיים לגבי הקשר עם המחנכת ($p < 0.05$) הנובע מכך שההורים לילדים בחינוך המיוחד דווחו על קשר ברמה גבוהה יותר ($M=3.39$ $SD=0.98$) מאשר הורים לילדים בחינוך הרגיל ($M=3.01$ $SD=1.0$).

זרם החינוך – לא נמצאו קשרים סטטיסטיים

הכיתה בה לומד מהילד – לא נמצאו קשרים סטטיסטיים

מחשב אישי לילד – נמצאו קשרים סטטיסטיים לגבי הקשר עם המחנכת ($p < .05$). הורים שלילד שלהם מחשב אישי דווחו על רמת קשר גבוהה יותר ($M=3.17$ $SD=0.96$) מאשר הורים לילד שאין לו מחשב אישי ($M=2.94$ $SD=1.02$).

מצב חברתי של הילד – נמצאו קשרים סטטיסטיים לגבי הקשר עם בית הספר ($p < .05$). הורים שתיארו את הילד שלהם כקרוב להצקות דווחו על רמת קשר נמוכה יותר משאר ההורים. הממוצעים בתרשים הבא.

תרשים 3. קשר עם בית הספר בזיקה למצב החברתי של הילד

בנוסף, המשיבים התבקשו להתייחס לתדירות של פעולות שונות של המחנכת לגבי הקשר עם הילד ומשפחתו הממצאים מוצגים בלוח הבא.

לוח 3. תדירות פעולות המחנכת לגבי קשר עם הילד וההורים בתקופת משבר הקורונה. התפלגות באחוזים, ממוצעים וסטיות תקן (סולם מ 1 עד 5)

לעיתים רחוקות	לפעמים לעיתים קרובות	ממוצע	סטיות תקן
המחנכת/ התעניינה בשלום הילד שלי	30.9	34.3	34.7
המחנכת/ התעניינה בשלום בני המשפחה	62.7	23.2	14.2
המחנכת/ היה/תה קשוב/ה לפניו/ת ההורים	19.2	30.7	50.1

הממצאים מצביעים על כך ש- 35% מדווחים שהמורה התעניינה בשלום הילד לעיתים קרובות, 50% מדווחים שהיא הייתה קשובה לפניו/ת ההורים לעיתים קרובות ו- 63% מדווחים שהתעניינה בשלום המשפחה לעיתים רחוקות.

ג. שינוי בדעות לגבי המערכת בעקבות הקורונה

המשיבים התבקשו לסמן באיזו מידה המשבר שינה את דעתם לגבי בית הספר. הממצאים מוצגים בלוח הבא.

לוח 4. שינוי בדעות בעקבות משבר הקורונה

	שינה לרעה	לא שינה	שינה לטובה
המחנך/ת	12.2	69.7	18.2
בית הספר	12.8	75.8	11.4

מהלוח עולה כי רוב המשתתפים אומרים שהמשבר לא שינה את דעתם לגבי המחנכת (70%) ולגבי בית הספר (76%). מבין המשנים את דעתם, אחוז השינוי לטובה ביחס למחנך, גבוה בהרבה מאחוז השינוי לרעה. ביחס למנהל, שני סוגי השינויים שכיחים באותה המידה. ההורים התבקשו לנמק את תשובותיהם. ניתוח התשובות העלה, כי השינויים לטובה הוסברו בשני נימוקים עיקריים:

א. הקפדה על קשר בין בעל התפקיד (מחנך ו/או מנהל) לבין הילד ומשפחתו
אני בוועד הורים בבית ספר. ועודכנתי באופן שוטף מה המאמצים של צוות בית הספר על מנת לחזור ללימודים. כשהלימודים חזרו לאחר ההפסקה הגדולה, הייתי מרוצה מאוד מהמאמצים של כולם.

המחנך דאג לשיעורים טלפוניים והתעניין בילד וגם עדכן באופן רצוף.
העדכון היום יומי, קשר חם וחזק עם בית ספר. ובנוסף המורה של הילד התקשרה לברך אותו ביום הולדת.

ב. המסירות, המחויבות וההשקעה של בעלי התפקידים, שפעלו בתנאים קשים.
המחנכת עשתה מאמצים גדולים להעביר את חומר הלימוד לילדים, על אף הקשיים הטכנולוגיים והאישיים (אמא ל-4 בעצמה).

המחנכת והצוות הלימודי בבית הספר עשו כל שביכולתם לנהל שגרה מטורפת ככל שתהיה... המחנכים המצוינים בתלמוד בתורה, כל אחד לפי מעלתו, התנהגו כמו שציפיתי מרב ומחנך, גם בית הספר, כלומר המנהל, היה שולח הודעות חשובות מידי יום.

ראוי לציין כי חלק מההורים עשו הפרדה בין השבחים למחנכים ולמנהלים על תפקודם, לבין יעילות הלמידה מרחוק, שהוערכה כנמוכה.

המחנכת, בית הספר והמשרד עשו את המיטב בהתאם לתנאים שנוצרו מהקורונה. הילדים פחות מתחברים ללמידה מרחוק כי זו בעיקר למידה ולבית הספר לא באים רק ללמוד אלא בעיקר בקטע חברתי, לפגוש ילדים אחרים ולחוות אינטראקציות חברתיות, גם לפטפט בשיעור, לרוץ בהפסקה אפילו ללכת מכות, כל זאת לא ניתן להשיג מרחוק ולכן זו הבעייתיות של הלמידה מרחוק, עם כל הרצון הטוב והמאמץ של כל הצדדים.

המחנכת התנהגה ממש כמצופה ממנה ואפילו יותר. נוצר קשר עם המחנכת הרבה יותר רציף וגם עם צוות בית הספר, אבל למידה מרחוק לא יעילה ולא תורמת כלום לצערי.

ניתוח התשובות לשינוי לרעה העלה מספר נימוקים:

א. מחסור במחשבים

הלמידה מרחוק הייתה נוראית בשבילי בתור אמא לשלושה ילדים עם מחשב אחד כשאני בעצמי סטודנטית ונזקקתי למחשב. הלמידה בזום הייתה נורא קשה בהתחשב בזה שאין לי מחשב לילד והייתי צריכה לתת לו את הטלפון שלי והוא לא יודע להיכנס לבד לזום והייתי צריכה להיות נוכחת.

ב. קשר לא מספיק בין בית הספר לבין הילד והמשפחה

בית הספר מבחינתי כהורה בכלל לא התעניין בתלמידים. לא נעשה כלום על מנת לשפר את הרגשתם. מקום חינוכי צריך במצבים כאלה להיות יותר יצירתי ולחשוב מה יכול לעשות טוב לתלמידים שלומדים בו.

לגבי בית ספר - בכל התקופה לא קיבלתי טלפון אחד מאף גורם מבית הספר. אף אחד לא דאג לברור האם יש אמצעים ללמידה מרחוק, אף אחד לא טרח לבדוק מה מצב הנפשי של ילדים שנמצאים בריחוק חברתי.

ג. יעילות מועטה של הלמידה

לומדים שעה ביום בלבד. חוץ משיעורי חשבון וקצת אנגלית הם לא למדו כלום דרך המחשב. שלחו את כל החומר בתחילת השבוע ולא היה מעקב מי עשה מה, או אם יש שאלות לא היה למי לפנות

חלק מהשיעורים היו סתמיים לחלוטין, היה בזבוז רב מאד של זמן, חלק מהמטלות היות סתמיות וחלק ארוכות ומסובכות. לא קבלנו עדכון בסוף השנה האם התלמידים עמדו ביעד הלימודי (לא כל תלמיד בנפרד, כי את זה אפשר לראות בתעודה) הכוונה היא האם סיימו את היעדים שהיו אמורים לסיים אם לא הייתה למידה מרחוק.

ברור לי שנכפה על משרד החינוך מצב לא פשוט בהתראה מאוד קצרה, אבל הלמידה בזום הייתה די בדיחה (הילדים מרעישים, מפריעים אחד לשני, לא מצליחים להיכנס לקשב), השהיה בבית לא מייצרת מחויבות ללמידה, אלא יותר תחושה של קייטנה/ חופש.

2. הלמידה בתקופת הקורונה

א. למידה סינכרונית וא-סינכרונית

המשיבים התבקשו לדרג את תפיסתם לגבי היבטים שונים של הלמידה בתקופת הקורונה. הממצאים להלן.

לוח 5. הלמידה בתקופת הקורונה: התפלגות באחוזים, ממוצעים וסטיות תקן של כל היגד (סולם מ 1 עד 5)

	במידה מועטה	במידה בינונית	במידה רבה	ממוצע	סטיית תקן	
למידה א-סינכרונית	11.9	27.8	60.4	3.76	1.06	המורה שלח/ה חומרי למידה בתקופת משבר הקורונה, כגון: סרטוני וידאו, משימות וכד
	12.2	20.2	67.6	3.90	1.11	אם כן, הילד שלי צפה בחומרים הללו
	11.4	22.6	66.0	3.85	1.09	התעניינתי בחומרי הלמידה שילדי קיבל בבית הספר
	32.6	34.2	33.1	2.93	1.79	חומרי הלמידה שנשלחו לילדי באינטרנט היו יעילים
	26.3	22.9	50.8	3.38	1.35	המורה עשה/תה שיעורי זום על בסיס יומיומי
למידה סינכרונית	44.2	30.5	25.3	2.68	1.22	האזנתי לפגישות זום במהלך משבר הקורונה
	75.2	14.4	10.4	1.85	1.12	השתתפתי בפגישות זום במהלך משבר הקורונה
	13.9	15.3	70.8	3.95	1.28	הילד שלי השתתף בפגישות זום במהלך משבר הקורונה
	49.4	28.4	22.2	2.50	1.23	להערכת, הלמידה בזום הייתה יעילה

למידה א-סינכרונית – כשני שלישי מהמשיבים מדווחים במידה רבה (4-5) שהמורה שלחה חומרי למידה, שהילד צפה בחומרים אלה והם עצמם התעניינו בחומרים. לגבי היעילות של חומרי הלמידה רק כשליש מדווחים במידה רבה שהם היו יעילים.

למידה סינכרונית (זום) הממצאים מראים ש-50% מהמשיבים מדווחים במידה רבה (4-5) כי הלמידה הסינכרונית הייתה על בסיס יומי, אולם רק שלישי מהם מדווח במידה רבה שהיא בדקה מה קרה עם הילד שלא השתתף בשיעור.

70% מדווחים במידה רב על השתתפות ילדם בפגישות הזום. כרבע האזינו במידה רבה לפגישות אלה ורק 10% השתתפו בהן. 22% חושבים במידה רבה שהפגישות היו יעילות.

נבנו שני מדדים: **למידה א-סינכרונית**, מהימנות אלפא של קרונברך 693. **ולמידה סינכרונית** – מהימנות אלפא של קרונברך 700. ערך גבוה במדד מצביע על תפיסה חיובית ברמה גבוהה של התוכן המתואר בו.

סוגי הלמידה – א-סינכרונית וסינכרונית בזיקה למשתנים הבלתי תלויים

השכלת ההורה – נמצאו קשרים סטטיסטיים לגבי למידה סינכרונית ($p < .05$) הנובעים מכך שהורים אקדמאים בעלי עמדה חיובית יותר ($M=2.82$ $SD=0.80$) מהורים לא אקדמאים ($M=2.61$ $SD=1.00$).

סוג החינוך – נמצאו קשרים סטטיסטיים לגבי למידה א-סינכרונית ($p < .01$). הורים לילד בחינוך הרגיל דווחו על תפיסה ברמה גבוהה יותר ($M=3.64$ $SD=0.80$) מאשר הורים בחינוך המיוחד ($M=3.35$ $SD=0.78$).

זרם החינוך – נמצאו קשרים סטטיסטיים על למידה סינכרונית ($p < .001$). הנובעים מכך שהתפיסות של ההורים בחינוך הממלכתי ($M=2.92$ $SD=0.80$) גבוהות יותר מאשר התפיסות של ההורים בחינוך הממ"ד ($M=2.57$ $SD=0.79$) ואלה גבוהות יותר מאשר התפיסות של ההורים בחינוך החרדי ($M=2.04$ $SD=1.12$).

הכיתה בה לומד מהילד – לא נמצאו קשרים מובהקים

מחשב אישי לילד – נמצאו קשרים סטטיסטיים לגבי למידה סינכרונית. התפיסה ברמה גבוהה יותר אצל הורים שדווחו שלילד שלהם מחשב אישי ($M=2.90$ $SD=2.60$) מאשר הורים שדווחו שלילד שלהם אין מחשב ($M=2.60$ $SD=0.94$).

מצב חברתי של הילד – לא נמצאו קשרים סטטיסטיים

לבסוף, המשיבים התבקשו להמליץ על דרך הלמידה העתידית של ילדם. 42.5% ממליצים על פחות למידה מרחוק, 15.6% ממליצים על יותר למידה מרחוק, 33.7% ממליצים לא לשנות ממה שהיה לפני משבר הקורונה, 8.2% אינם יודעים.

ב. תרומת המטלות

המשיבים התבקשו לדרג את תפיסתם לגבי תרומת המטלות. ההתפלגות בלוח הבא.

לוח 7. תרומת המטלות. התפלגות באחוזים, ממוצעים וסטיית תקן. (סולם מ 1 עד 5)

במידה מועטה	במידה בינונית	במידה רבה	ממוצע	סטיית תקן
48.9	32.5	18.6	2.51	1.10
המטלות שהילדים קיבלו נראו לי מעניינות ומאתגרות				
31.9	31.9	36.2	2.97	1.17
המטלות היו חלק מתכנית לימודים סדורה של התלמידים				
36.2	33.3	30.6	2.93	1.22
המטלות נראו לי סתמיות				

הממצאים מראים כי 36% תופסים במידה רבה (4-5) כי המטלות היו חלק מתכנית סדורה, 31% חושבים במידה רבה (4-5) כי המטלות היו סתמיות, רק 18% חושבים במידה רבה שהן היו מעניינות ו- 15% שהן עוררו למחשבה.

בבדיקת הקשר בין הערכת המטלות לבין מאפייני רקע, לא נמצאו כלל תוצאות מובהקות.

3. מעורבות בלימודים בתקופת המשבר

א. מעורבות

המשיבים נשאלו לגבי המעורבות שלהם בלימודים של ילדם בתקופת משבר הקורונה ביחס לשגרה. 54.1% דווחו שהיא הייתה גבוהה יותר, 33.9% שהייתה כמו בשגרה, 12.0% שהייתה נמוכה יותר. כמו כן הם התבקשו לדרג את מידת מעורבותם כפי שמתואר בלוח הבא.

לוח 8. מעורבות בלימודים. התפלגות באחוזים, ממוצעים וסטיית תקן (סולם מ 1 עד 5)

במידה מועטה	במידה בינונית	במידה רבה	ממוצע	סטיית תקן
7.8	32.1	60.1	3.77	0.90
הייתי מעורב בלמידה של ילדי לפני משבר הקורונה				
7.8	19.8	72.4	4.04	0.95
הייתי מעורב בלמידה של ילדי בתקופת משבר הקורונה				

60% מהמשיבים מדווחים שהיו מעורבים בלמידה של ילדם לפני המשבר ו- 72% בתקופת המשבר.

ב. תאום בין מורים להורים

בנוסף, המשיבים התבקשו לדרג את המידה בה הם חושבים שצריך להיות תאום מורה-הורה וכן את המידה בה היה תאום בפועל. ההתפלגות בלוח הבא.

לוח 9. תאום הלמידה מורה-הורה מצוי מול רצוי. התפלגות באחוזים, ממוצעים וסטיות תקן (סולם מ 1 עד 5)

	במידה מועטה	במידה בינונית	במידה רבה	ממוצע	סטיית תקן
רצוי לדעתי המורה צריכה לתאם עם ההורים נושאים של שיעורים ומשימות	31.7	26.7	41.7	3.11	1.36
מצוי המורה תיאם/מה עם ההורים נושאים של שיעורים או משימות	61.3	21.9	16.8	2.21	1.21

42% חושבים במידה רבה (4-5) שצריך להיות תאום לגבי הנושאים של השיעורים והמשימות ורק 17% מדווחים במידה רבה על תאום בפועל.

4. המצב החברתי-רגשי של הילד בתקופת משבר הקורונה

א. תחושות לגבי בית הספר

המשיבים התבקשו לדווח כיצד הרגיש הילד שלהם כלפי העובדה שהוא לא צריך ללכת לבית הספר בתקופה הזו. הדיווח נעשה באמצעות בחירה באחת משלוש אפשרויות של תגובה רגשית. להלן הממצא:

מתברר שכמעט מחצית ההורים מדווחים על תגובה של שמחה, אך שליש מההורים סבורים כי ילדם עצוב בשל העובדה שלא הולכים לבית ספר.

ב. השפעת תקופת משבר הקורונה על הילד

המשיבים התבקשו להעריך את השפעת הקורונה על היבטים חברתיים ורגשיים של הילדים. הממצאים מוצגים בלוח הבא.

לוח 10. השפעת תקופת הקורונה על הילד. התפלגות באחוזים, (סולם מ 1 עד 5)

התחזקה	נשאר/ה אותו הדבר	פחת/ה
תחושת בדידות	33.1	58.3
הקשר החברתי עם התלמידים האחרים	7.0	43.1
הקשר הלימודי עם התלמידים האחרים	4.2	42.1
מוטיבציה ללמידה	5.2	42.3
השלווה הנפשית שלו	10.4	60.9
	28.7	

כ- 53% מהמשיבים חושבים שהמוטיבציה ללימודים פחתה, וכן הקשר הלימודי עם החברים, 50% חושבים ברמה גבוהה שהקשר החברתי פחת. לגבי השלווה הנפשית תחושת הבדידות כ- 60% חושבים ברמה גבוהה שהן לא השתנו, אולם שליש חושבים שתחושת הבדידות התחזקה.

נבנה מדד המבוסס על ספירת הפעמים שדווחו על השפעה שלילית (התחושות החיוביות פחתו ותחושת הבדידות עלתה). הערך של המדד נע בין 0 – לא דווחו עד 5 דווחו בכל הפעמים. 21.0% לא דווחו כלל על השפעה שלילית, 17.8% דווחו פעם אחת, 19.4% דווחו פעמיים, 17.8% דווחו שלוש פעמים, 12.6% ארבע פעמים ו- 11.6% חמש פעמים.

קשרים חברתיים

המשיבים נשאלו אם הילד שלהם עזר (או נעזר) לילדים אחרים בכיתתו בלימודים. 26.9% השיבו בחיוב, 54.1% השיבו בשלילה ו- 19.0% אינם יודעים.

בנוסף הם נשאלו האם עודדו את הילד ליצור קשרים חברתיים עם ילדים אחרים בכיתה, 84.2% השיבו בחיוב.

כמו כן, הם נשאלו אם הילד יזם קשרים חברתיים חדשים עם ילדים, כולל ילדים מחוץ לכיתה. 36.9% השיבו בחיוב, 53.1% השיבו בשלילה ו- 10% אינם יודעים.

המשיבים גם נשאלו אם הלמידה תרמה לשמירה על קשרים חברתיים בין הילדים, 33.5% השיבו בחיוב, 55.9% השיבו בשלילה ו- 10.6% אינם יודעים.

5. השפעת תקופת משבר הקורונה על ההורה

המשיבים התבקשו לדרג את ההשפעה של המשבר. הממצאים להלן.

לוח 11. השפעת משבר הקורונה על ההורה

התחזקה	נשארה אותו הדבר	פחתה
השלווה הנפשית שלך	7.6	44.7
הקשר שלך עם ילדך	55.5	42.7
	1.8	

47.7% מדווחים כי השלווה הנפשית שלהם פחתה ו- 55% שהקשר עם הילד התחזק. בנוסף, המשיבים התבקשו לציין אם יש להם אופן קשבת בקבוצות הבאות: השיבו בחיוב – בני משפחה – 95.4%; חברים – 90.4%; הורים עמיתים – 78.0%; גורמי סיוע – 51.1%; כמו-כן, 74.3% משתתפים בקבוצת ווטסאפ של הורים מהכיתה. לגבי הסיוע של הקבוצה להתמודדות עם המשבר – 52.7% דרגו במידה מועטה, 34.1% במידה בינונית, 13.2% במידה רבה עם ממוצע 2.28 וסטיית תקן 1.13. המשיבים נשאלו אם הלמידה מרחוק הפריעה להתנהלות של המשפחה. 42.3% השיבו בחיוב, 50.9% בשלילה ו- 6.8% אינם יודעים.

סיכום

המחקר הנוכחי ביקש ללמוד על האופן שבו תופסים הורים לילדים בבית הספר היסודי את ההשלכות של המעבר ללמידה מרחוק בעקבות משבר הקורונה, בהיבט הלימודי ובהיבט החברתי ועל המעורבות שלהם בלמידה. הממצאים מצביעים על היבטים חיוביים ושליילים בתפיסות ההורים. ההיבטים החיוביים קשורים למשפחה ולתחושת השייכות לקהילה. מחצית מההורים מדווחים על כך שהקשר שלהם עם הילד התחזק וכי הם מוצאים אופן קשבת ותמיכה אצל בני משפחה, חברים והורים עמיתים. כמו כן, נמצא כי מעורבות ההורים בלמידה הייתה גבוהה יותר בתקופת משבר הקורונה מאשר בתקופה שלפניה. למעבר נלווים גם היבטים שליליים, ביניהם נמצא שכמחצית מההורים סבורים שהמוטיבציה של הילדים ללמידה פחתה ושליש מהם מדווחים שתחושת הבדידות של הילדים התחזקה. היבטים נוספים ידונו בהמשך.

מבחינת תפיסת ההורים את צוות בית הספר, הדמות הנתפסת כמשמעותית בנוגע לקשר עם ההורים בתקופת משבר הקורונה היא מחנכת הכיתה. שני שלישים מההורים הביעו שביעות רצון בינונית או גבוהה מהקשר עמה, דווחו על קשר שוטף, על קבלת עדכון באשר למצבו של הילד, על התעניינות בשלומם ועל היותה קשובה לפניויותיהם. אמנם מרבית המשתתפים מדווחים שהמשבר לא שינה את דעתם לגבי המחנכת, אך מבין המשנים את דעתם, אחוז המשנים את דעתם לטובה גבוה מאחוז המשנים את דעתם לרעה. ניתן לזהות זיקה מסוימת בין ממצאים אלה לבין ממצאי מחקר קודם שעסק במעמד המורה בעקבות משבר

הקורונה. במחקר (גילת, 2020) נמצא שחלק מהתלמידים והבוגרים שינו את דעתם לטובה בנוגע למעמד המורה, ייתכן כתוצאה מההיחשפות להשקעה המרובה של המורים בתהליך.

שני נושאים עליהם יש לתת את הדעת באופן מיוחד הם מצוקות של הורים ואתגרים חברתיים ייחודיים של תלמידים בתקופה זו. קרוב למחצית מההורים מדווחים שהשלווה הנפשית שלהם פחתה ושהלמידה מרחוק הפריעה להתנהלות המשפחה. באשר לתפיסתם את ההשפעה על הילדים בתחום החברתי, מחצית מההורים סבורים ברמה גבוהה שהקשר החברתי של הילדים פחת. בנוסף, שביעות הרצון מהקשר עם המחנכת הייתה נמוכה יותר בקרב הורים שתיארו את הילד שלהם כקורבן להצקות. תקופת בית הספר היסודי נחשבת למרכזית בהתפתחותם החברתית והרגשית של ילדים, בבניית הדימוי העצמי, ביצירת חברויות קרובות ובהבנת נורמות חברתיות. במחקר קודם שבוצע בכיתות ד-ו נמצא שילדים שבשגרה מדווחים על פחות חברים היו בתקופת הקורונה בודדים עוד יותר (סבטו, 2020). לאור כל זאת, במחקרי המשך יש למפות אתגרים החברתיים שבהם פוגשים ילדי בית הספר היסודי בתקופה זו. כאשר ילדים חשופים שעות רבות למסכים והפיקוח מצד המבוגרים נחלש, עלולות תופעות כגון בריונות וקורבנות לצמוח ביתר שאת.

באשר לתחום הלימודי, העמדות של ההורים כלפי הלמידה הא-סינכרונית היו חיוביות יותר מאשר העמדות כלפי הלמידה הסינכרונית. כמו כן, המעורבות של ההורים הייתה גבוהה יותר בחומרי הלמידה שנשלחו לילד מאשר בפגישות הזום. מכאן שאחת ההמלצות היא שיש לבחון מתן מקום רב יותר לרכיב הא-סינכרוני בתהליכי הלמידה בבית הספר היסודי. אחד היתרונות של למידה מקוונת הוא השחרור מכבלי זמן ומקום. חומרים א-סינכרוניים מפחיתים מעומס השימוש במחשבים בבית ומקנים להורה שליטה על סדר יומו ועל ארגון לוח הזמנים של הילדים. לפיכך, בניגוד לסברה לפיה מפגשים סינכרוניים הם שמגבירים מעורבות, הרי שעולה האפשרות שדווקא הרכיב הא-סינכרוני הוא שעשוי לסייע להורים להגביר את מעורבותם בלמידה.

ממחקר זה ניתן להציע כמה המלצות הנוגעות לשני רכיבים הנחשבים למסייעים בעיתות לחץ מתמשכות והם: (1) הגברת תחושת השליטה של הפרט במצב ו- (2) הגברת תחושת השייכות של הפרט לקהילה. יש לתמוך בשני רכיבים אלה הן בקרב התלמידים והן בקרב ההורים- במקביל. כדי לחזק את תחושת השליטה במצב יש לשקול לשלב בלמידה בבית הספר היסודי רכיבים א-סינכרוניים המאפשרים להורים ולילדים שליטה רבה יותר בהתנהלותם. זאת ועוד, יש לחזק את תחושת השייכות של ההורים לקהילת בית הספר ולעודד את המשך מעורבותם בתהליך הלמידה. באשר לילדים, יש לאתר את המבודדים, לסייע לכלל התלמידים ליצור ולשמר מסגרות מקוונות לתמיכה חברתית, אך בה בעת להמשיך לבחון את האפשרות להיווצרותם של קשיים חברתיים הנסותרים מעיני המבוגרים.

רשימת המקורות

1. גילת, י' (2020). השפעת משבר הקורונה על מעמד המורה בעיני הורים ותלמידים. דוח מחקר: מכללת לוינסקי לחינוך
2. גילת, י' וכורם, ע' (בדפוס). עמדות הורים בנושא שיעורי בית. בתוך י' גילת וע' טבק (עורכים), מבטים מצטלבים: שותפות חינוכית בין הורים לבין צוותי חינוך: מגמות עכשוויות ועתידיות. הוצאת רסלינג.
3. סבטו, ח' (2020). בדידות, קשרים וירטואליים ונכונות לעזור בקרב ילדים בתקופת הקורונה- דוח מחקר. בית הספר לחינוך, האוניברסיטה העברית בירושלים.